

Causa František Doskočil

Pavel Žáček

Jedním z nejdůležitějších lidských problémů je překonávání vžitých stereotypů o naší minulosti. Například 17. listopad 1989 je vnímán jako iniciační den změny, která vyústila v pád komunistického režimu v bývalém Československu. Zásah Sboru národní bezpečnosti večer 17. listopadu 1989 bezprostředně změnil životní běh několika tisíců lidí zbitých na Národní třídě. O budoucnosti několika málo lidí se však ve vedení ministerstva vnitra a Státní bezpečnosti jednalo již v odpoledních hodinách. Jedním z nich byl agent americké Ústřední zpravodajské služby (CIA) politický pracovník a student posledního ročníku Vysoké školy politické ÚV KSČ František Doskočil.

František Doskočil se narodil v roce 1947 v jihomoravských Slavonicích, právě v době kdy v regionu vrcholil odsun německého obyvatelstva a předseda vlády a Komunistické strany Československa Klement Gottwald sliboval živnostníkům nedotknutelnost jejich majetku. Jeho otec Jan se po válce stal národním správcem malé autodílny a majitelem autodopravy. Po zatčení na počátku padesátých let o ní pochopitelně přišel a matce Anně pomáhala s výchovou Františka a jeho starší sestry Jany neodsunutá „babička“ Františka Chábová, původní majitelka autodílny.

Mladý Doskočil byl formován komunistickým režimem padesátých a šedesátých let. Brzy poznal dvojakost veřejného i osobního života – střetla se v něm politická indoktrinace ve škole s náboženstvím. Výsledkem pochopitelně jako v řadě jiných případů byla absolutní nedůvěra v jakékoliv autority. V mládežnických letech však v jeho případě byl prázdný státně komunistický nihilismus konfrontován se svobodnou kulturou, dostupnou rozhlasem a televizí z Rakouska a Německa. Po absolvování hotelové školy absolvoval krátce před Pražským jarem základní vojenskou službu. Její drsná realita Doskočila zásadním způsobem ovlivnila.

Bezprostředně 21. srpna 1968 – za asistence svého otce – měl jasno: pod okupanty žít nebude. Když se svým kamarádem Honzou Blízou viděl pasivitu spoluobčanů, kteří v podstatě čekali, jak se situace v Praze vyvine, a nepodpořili ani jejich plakátovou protisovětskou kampaň, vyrazili do Rakouska.

Shodou náhod narazili v Schönfeldu na verbíře americké Central Intelligence Agency, který se pod legendou novináře zjevně snažil zachytávat a kontaktovat uprchlíky z Československa. Jednadvacetiletý Doskočil se nechal zlákat a druhého dne v konspirační vile v městečku Korneuburg podepsal před pracovníkem CIA „Viktorem“ slib spolupráce. Američané, kteří vyjádřili skepsi nad dalším vývojem v ČSSR, změnili Doskočilův názor na to, co ve prospěch vlasti dělat. Forma tajné spolupráce s americkou tajnou službou byla tím nejlepším, co se dalo za dané situace dělat!

Doskočil se vrátil do Slavonic, kde se mezitím řada komunistů začala družít s okupačními vojsky. Jeho otec byl jednou osobou, kterou seznámil s tím, co se v Rakousku doopravdy odehrálo. S jeho pomocí se stal čišníkem v Dačicích a posléze i správcem pohostinství v Cizkrajově. Od 30. srpna do jara 1969 se několikrát sešel se svým prvním řídicím důstojníkem

CIA „Hansem“, který k příjezdu využil malého pohraničního styku, kdy doprovázel rakouskou kapelu, jež hrála v Doskočilově pohostinství. Poslední instrukcí bylo: zabezpečit svoji kariéru a připravit se na budoucí oživení spolupráce. Stal se spícím agentem.

Poté co se seznámil s dívkou Martou, jejíž otec byl v Praze důstojníkem Státní bezpečnosti, přestěhoval se do Prahy a snažil se zde nějak uchytit. V březnu 1970 se vzali a půl roku poté se s pomocí tchána se stal zaměstnancem hotelu International v Praze – Dejvicích. Doporučení Američanů si vzal k srdci – založil v hotelu organizaci nově založeného Socialistického svazu mládeže, odkud se spolu s manželkou snažil přejít do řad federálního ministerstva vnitra.

To se jim oběma podařilo – manželce snadněji na správu pasů a víz a jemu s ohledem na horší kádrový profil pouze na veleslavínské pracoviště ekonomicko-technické správy FMV. Kromě opětovného budování kariéry v SSM se snažil zajistit rozrůstající rodinu i rekonstrukcí starého bytu. Na podzim 1976 se centrála CIA rozhodla svého spícího agenta v Praze aktivovat. Doskočil po krátkém uvažování na první tajnopisné instrukce reagoval pozitivně. A to i přes riziko, které se již netýkalo pouze jeho osoby, ale i manželky a dvou malých dětí. Jako občanský pracovník federálního ministerstva vnitra si plně uvědomoval dopady případného odhalení a odsouzení dle § 105 trestního řádu, ale jeho vnitřní odpor vůči režimu byl silnější. Po převzetí první mrtvé schránky, která mu zajistila možnost obousměrného spojení, ho zpravodajská činnost začala bavit. Možná říci, že jí propadl.

O dva roky později se situace agenta CIA zdánlivě zkomplikovala. Z prozatím neznámých důvodů si Doskočila vytipovali ke spolupráci dva příslušníci ekonomické linie Státní bezpečnosti Josef Placar a Jiří Nováček, kteří mu navrhli jeho ofenzivní využití do západní Evropy v rámci případných pracovních výjezdů. Doskočil se právě připravoval na kvalitativně nových způsobů komunikace se svými řídicími důstojníky CIA – příjem šifrovaných zpráv za pomoci upraveného rádia. Jeho informace o navázání styku s příslušníky československé politické policie jistě musela způsobit zmatek v řadách příslušných pracovníků CIA. Doskočil na spolupráci se Státní bezpečností „přistoupil“, nechal se „vyhodit“ z vnitra a přes několik krátkodobých zaměstnání se dostal až do cílového objektu Velkochovu laboratorních zvířat. Za Velaz absolvoval desítky cest po západní Evropě, během nichž rozvážel pokusná zvířata do Rakouska, Německa, Belgie a Francie.

Před velikonočními 1980 se agentovi s krycím jménem „Jan“ konečně podařilo spojit se osobně s americkými zpravodajskými důstojníky v čele s „Viktorem“ z roku 1968. Ti se na detektoru lži zjevně přesvědčili, že v jeho případě nejde o dubléra, respektive zpravodajskou hru Státní bezpečnosti, ale o rozsáhlé Doskočilovo přechytračení mocného aparátu Státní bezpečnosti. Samotná československá tajná policie vlastně sama umožnila přímý kontakt amerického agenta s jeho řídicími důstojníky, který byl až dosud neosobní, bez rizik z obou stran, a jeho další zpravodajský růst formou podrobného školení. Za to se jí odvděčil několika podvrženými zprávami o přesunech americké armády, vzletu boeingu se špionážním systémem AWACS a pak také nějakými džínsami a dalším západním zbožím, které si poručil mladší z příslušníků StB.

V následujících více než dvou letech se CIA - operačnímu „teamu Jan“ - podařilo Doskočila řádně vyškolit, zaměřit na nové cíle a připravit na další kvalitativní změnu spojení pomocí rychlovysílačky. Dalším objektem amerického zpravodajského zájmu překvapivě neměl být komunistický bezpečnostní aparát (Doskočilova manželka tehdy již pracovala na statisticko-evidenčním odboru u evidence operativních svazků StB a její otec na dispečinku IV. sledovací správy FMV), ale Komunistická strana Československa a její nomenklatura.

Doskočil tak plánovitě zamířil do stranických struktur obvodního výboru Prahy 6, o čemž naposledy osobně v říjnu 1983 informoval své americké zpravodajské „přátele“. Stal se perspektivním politickým pracovníkem, dělnickým kádrem. V polovině osmdesátých let byl navíc schválen ke studiu Vysoké školy politické ÚV KSČ a dostal se tak do nomenklaturní zodpovědnosti nejvyšší stranické věrchušky.

Doskočil v té době žil vlastně tři životy: rodinný, politický a zpravodajský. Pochopitelně to bylo náročné po všech stránkách, zejména na psychiku, což se podepsalo i na jeho zdravotním stavu. Přesto si byl doma schopen vytvořit takové „studijní“ podmínky, že se mu v podstatě podařilo zajistit si nerušený poslech, zpracování tajnopisů a posléze od roku 1988 i přípravu rychlovysílání pomocí speciálně upraveného automobilu.

Pochopitelně je dnes značně předčasné hodnotit kvalitu a rozsah předávaných informací, když nemáme k dispozici originály těchto tajnopisů či depeší. Stejně tak nebudou zřejmě ještě řadu let přístupné vyhodnocení jeho řídicích důstojníků. Z délky spolupráce a zásadní změny kvality spojení za pomoci rychlovysílačky a satelitního spojení však můžeme dovodit, že rozhodně nešlo o informace pominutelné, to spíše naopak. Úkoly se týkaly i fyzické kontroly dalších zpravodajských operací, které CIA na území ČSSR organizovala.

Z důvodů, o nichž se zatím můžeme jen dohadovat (možná dokonce přímo nesouvisely s agentem „Janem“, ale již probíhajícím pátráním po „krtkovi“ Aldrichu H. Amesovi), změnila centrála CIA na přelomu roku 1988 a 1989 úkolování a snažila se podle svědectví samotného Doskočila přes všechna rizika nasměrovat do přímého zpravodajského kontaktu se Státní bezpečností.

Dne 5. září 1989 tak přes svého kamaráda Karla Kadlece, příslušníka čs. rozvědky vysazeného na ministerstvu zahraničních věcí, navázal druhého dne se zástupcem náčelníka 26. odboru I. správy SNB mjr. PhDr. Stanislavem Šimkem – „Cibulou“ a kpt. Václavem Cibulkou – „Molčíkem“. Ti po několik dnů trvajícím vytěžení navrhli proti CIA zahájit zpravodajskou hru s krycím názvem „Průlom“. Do příprav se však vložila hlavní správa kontrarozvědky, jejíž příslušníci amerického odboru se snažili prokázat, že v případě Doskočila jde o řadu let – nejprve v akci „Pony“ a posléze „Troja – Don“ – se sovětskými partnery v KGB hledaného amerického agenta, na jehož vypátrání byly až dosud vynaloženy nemalé prostředky.

Spor o postup v akci „Průlom“ – tj. zda zorganizovat zpravodajskou hru anebo Doskočila „realizovat“, tj. zavřít, se táhnul až do 17. listopadu 1989. Tehdy se ve tři hodiny odpoledne u I. náměstka MV ČSSR a faktického šéfa Státní bezpečnosti genpor. Alojze Lorence sešli zástupci rozvědky a kontrarozvědky, včetně jejich náčelníků plk. Karla Vykytěla a pplk. Viléma Václavka – „Kainara“, aby stanovili další postup. Rozhodli se na jednu stranu nadále sbírat důkazy o Doskočilově spolupráci s CIA, na straně druhé připravovat situaci na zpravodajskou hru, jejímž cílem bylo odhalení dalších amerických agentů. Situace byla citlivá s ohledem na Doskočilovo nomenklaturní postavení a pracoviště jeho manželky, kterou se vedení Státní bezpečnosti okamžitě snažilo přesunout s operativního evidence někam jinam.

Pod tlakem dramatického společenského vývoje se Státní bezpečnost přiklonila k variantě zatknout a vyšetřit. Tento závěr navíc podpořil výsledek fyziodetekčního vyšetření, který potvrdil, že Doskočil při kontaktu s příslušníky rozvědky nebyl „upřímný“ v otázce navázání spolupráce s CIA (uvedl rok 1986), měl krýt další osoby a nevydal Státní bezpečnosti veškeré své spojení do zahraničí (rychlovysílačku). Zatím můžeme pouze předpokládat, že jednání s

vedením KGB, které bylo ukončeno pracovní večeří právě 17. listopadu 1989, mělo jako jeden z bodů právě akci „Průlom“ či „Troja - Don“.

Rekonstrukce dalšího vývoje je prozatím složitá. Doskočil komunikoval s rozvědčíky, kteří se již připravovali na předání případu k realizaci II. správě SNB a správě vyšetřování StB. Agent CIA „Jan“ ještě stačil z rychlovysílačky ukryté v autě odvyšlat některé informace týkající se akce „Průlom“ a hlavně výsledky mimořádného zasedání ÚV KSČ z 24. listopadu 1989, na němž odstoupilo ÚV KSČ. Zdálo se, že se Doskočil dožil vítězného konce – pádu režimu, na němž se aktivně – i když tajně – také podílel.

Na přelomu roku 1989 a 1990, kdy se Státní bezpečnosti poněkud uvolnily ruce, začali její příslušníci intenzivně pracovat na jeho zatčení. Koncem ledna, již za Václava Havla v čele státu i nového vedení federálního ministerstva vnitra, jej politická policie i přes zpracovaný návrh ještě s ohledem na prezidentovu návštěvu v USA nezatkla. To se stalo paradoxně až 21. února 1990, šest dní po zrušení Státní bezpečnosti, kdy chtěl Doskočil vyrazit do Berlína za svými řídicími důstojníky. Zjevně si pro něj na hranice do Hřenska přijeli pracovníci týmu „Troja“ mjr. Karla Janka, kteří po něm dlouhá léta pátrali. Ironií osudu jejich zadostiučinění přišlo až po pádu režimu, který se po celou dobu své služební kariéry snažili chránit...

To však nemělo vliv na to, že Doskočil skončil za nevybíravých podmínek ve vazbě na Pankráci a posléze v Ruzyni. Svého druhu „osobní“ pomsta státobezpečnostního aparátu a jistý samospád systému způsobily, že během sedmi měsíců ve vazbě zažil vypuknutí vězeňských nepokojů, hladovku i rozporuplné jednání Vězeňského fóra. Formální – nikoliv však faktické ocenění jeho činnosti – přišlo až v létě 1993 se zákonem o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, který vyjádřil formu odporu proti totalitní moci „ve spojení s cizí demokratickou mocností“ za legitimní, spravedlivý, morálně oprávněný a hodný úcty. S ohledem na podepsání desetileté mlčenlivosti se mu však satisfakce od veřejnosti dostává až nyní.